

Saliha Scheinhardt'ın Pusuda Kin Adlı Romanında Edilgenleştirilen Türk Kadını Üzerinde Alman Hapishanesinin Özgürleştirici Etkisi

The Liberating Effect of the German Prison on the Passivized Turkish Woman in Saliha Scheinhardt's Novel 'Pusuda Kin'

Öz

Gülay BOLATTEKİN*

* Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü, Konya, Türkiye, gbolattek@selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1231-7211.

Gönderilme Tarihi / Received Date

01.06.2024

Kabul Tarihi / Accepted Date

22.09.2024

Yayın Tarihi / Publication Date

21.10.2024

Atıf/Citation: Bolattek, G. (2024).

Saliha Scheinhardt'ın Pusuda Kin Adlı Romanında Edilgenleştirilen Türk Kadını Üzerinde Alman Hapishanesinin Özgürleştirici Etkisi, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 30, 163-180 doi.org/10.30767/diledeara.1494049

Hakem Değerlendirmesi:

İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körlleme.

Çıkar Çatışması:

Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek:

Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review:

Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest:

The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support:

The author declared that this study has received no financial support

Copyright 2024

Dil ve Edebiyat Araştırmaları

Dergimizde yayımlanan makalelerin telif hakları dergimize ait olup CC-BY-NC-ND lisansına uygun olarak açık erişim olarak yayımlanmaktadır.

tded.org.tr | 2024

Pusuda Kin, Göçmen Edebiyatının ikinci kuşak temsilcilerinden olan Saliha Scheinhardt'ın gerçek bir olaydan esinlenerek yazdığı daha önce de *Yaşamadan Ölen Kadınlar* (Frauen, die sterben ohne sie gelebt hätten) adıyla yayınlanan ayrıca filme de çevrilen eserinin yeniden yazımıdır. Eser, maddi refah adına yapılan dış göçlerin kültürel ve sosyal açıdan sebep olduğu güçlükleri aile ve evlilik ekseninde kadının yaşadığı zorluklardan hareketle gösterir. Çalışmada, romanın ana teması olan ataerkil sistemde yetiştirilen Türk kadınının aile ilgisizliği ve öğrenim imkanlarının eksikliğiyle geçen çocukluk ve gençlik yıllarının ardından göç ve evlilikle şekillenen yaşantısı incelenmiştir. Farklı disiplinleri bir arada kullanma olanağı sunan eklettik yöntemle hazırlanan çalışmada, ilk olarak Foucault'nun "kapalı heterotopyalara" dahil ettiği hapishane kavramı açıklanmıştır. Yazar hakkındaki bilgilerden sonraki inceleme bölümünde maddi olanaklarıyla çekim merkezi olan Almanya'nın, ana kahraman Suna için hapishanedan önce ve sonra olmak üzere farklı anlamlar kazanmasında rol oynayan dil öğreniminin, meslek eğitiminin, çalışma hakkının ve diğer yurttaşlarla eşit görülmenin önemini göstermek amaçlanmıştır. Suna, çocukluğunda kendi memleketinde göremediği, evliliğinden eşinden bulamadığı desteği 'kapalı bir otorite' ortamında görmüş, eleştirilmemiş, dışlanmamış ve yaşantısını yeniden şekillendirme cesaretini kazanmıştır. Çalışmada özgürlüğün sınırlandırıldığı hapishane psikolojik destek ve maddi kazanç yollarını göstermesi sebebiyle karakteri özgürlüğe hazırlayan dönüşüm aracı olarak ele alınmıştır. Toplumsal hayatta kadına ve kadının eğitimine önem verilmesinin yaşamın diğer katmanları ve gelecek nesiller için de fayda sunacağı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Saliha Scheinhardt, *Pusuda Kin*, Göçmen Edebiyatı, Hapishane, Kadın

Abstract

Pusuda Kin is a rewrite of a work by Saliha Scheinhardt, one of the second-generation representatives of migrant literature, inspired by a real event and previously published as *Frauen, die sterben ohne sie gelebt hätten* (Women who would have died without them), which was also made into a film. The work shows the cultural and social difficulties caused by migration in the name of material prosperity through the difficulties experienced by women on the axis of family and marriage. In the study, the life of the Turkish woman, who was raised in the patriarchal system, which is the main theme of the novel, shaped by migration and marriage after her childhood and youth years spent with family indifference and lack of educational opportunities, is analysed. In this eclectic study, which offers the opportunity to use different disciplines together, the concept of prison, which Foucault included in 'closed heterotopias', is first explained. Following the information about the author, the review section aims to show the importance of language learning, vocational training, the right to work and being seen as equal to other citizens, which play a role in Germany, which is a centre of attraction with its material opportunities, gaining different meanings for the protagonist Suna before and after her imprisonment. Suna received the support in a 'closed authority' environment that she could not see in her hometown in her childhood and could not find from her husband in her marriage; she was not criticized, ostracized and gained the courage to reshape her life. In the study, the prison, where freedom is limited, is considered as a transformation tool that prepares the character for freedom because it shows psychological support and ways of financial gain. It is concluded that giving importance to women and women's education in social life will also benefit other layers of life and future generations.

Keywords: Saliha Scheinhardt, *Pusuda Kin*, Immigrant Literature, Prison, Women

Giriş

Özgürlük, insanın yaşam kalitesini belirleyen bir unsurdur. Bu kalitenin sürdürülmesinde başka insanların haklarına da saygılı davranmak elzemdir. Aksi durumlara iktidar güçleri aracılığıyla müdahaleler toplumun genel refahı için gereklidir. Yöntemi, kapsamı ve koşulları hakkında tartışmalar süreceğe benzese de hapishane kurumu kapalı, sınırlı ve komutlarla yönetilen bir oluşumla özgürlüğün en çok arandığı otorite alanıdır.

“Arapça *habs* ve Farsça *hāne*” (<https://sozluk.gov.tr>, 2023) kelimelerinin birleşiminden oluşan “tutuklular ve suçlular için ceza kurumu” (Wahrig, 1987, s. 330) anlamına gelen hapishane kelimesi Foucault’nun (2014, s. 300), heterotopyalarında “açılır kapanır ve sapma davranış heterotopyaları” sınıfına dâhildir. Perec (2017, s. 142), hapishaneyi “yaşanmaz yerler” olarak tanımlar. Saygılı (2004, s. 77), kavram için “buyurgan iktidar kurumlarından özel birisi olan hapishaneler alışkanlık haline gelmiş pratiklerin görüldüğü yerlerdir” ve “iktidarın mikro-fiziğidirler” (Saygılı, 2004, s. 193) tanımlarında toplumdaki düzen kurucu rolünü vurgular.

Pelezza (2001, s. 174’ten aktaran; Çoban, 2019, s. 137), hapishaneyi “her zaman dışarda olanların bir aynası” diye adlandırırken toplumdaki yozlaşmanın sonucu oluşmuş bir mekân olduğunu gösterir. Çoban (2019, s. 137), “toplumsal alanda yaşanan iktidar ilişkilerinin sırdan arınmış, çıplak halidir” benzetmesini yapar. Foucault (1992, s. 156), “yönetmelik bir aygıt”, “zihinleri dönüştürecek bir makine” olarak tanımladığı hapishanenin oluşum aşamasında iktidar yapısının rolüne dikkat çeker ve devlet işleyişinde ortaya çıkan sorunların ardından bu mekânın “adım adım kat edilen bir hiyerarşinin doğal devamı, bir üst basamağı, [...] suçlu kurumun bir ürünü” (1992, s. 385) olarak ortaya çıktığını belirtir.

Tarihsel süreçte eski uygarlıklarda da hapishanelere ihtiyaç duyulmuştur. Örneğin “Mezopotamya’da (M.Ö. 300-400) köleler, yabancı esirler ve rüşvet almış görevliler, borçlular ve hırsızlar” (Yıldız, 2012, s. 9’dan aktaran; Uyanık, 2017, s. 89) cezalandırılması kararlaştırılan hapishane sakinleridir.

İlk dönemlerde fiziksel acıyı temel alan yöntemlerin geliştirildiği hapishanelerde 19. yüzyıla gelindiğinde daha merhametli, daha az acı veren uygulamalara geçilir (Foucault, 1992, s. 19). Hapishanede, denetime tutulması en kolay “ulaşılabilir tek mal varlığı beden” (Foucault, 1992, s.30) olduğu için cezanın uygulanabilirliği kolaylaşır. Fakat Mably (1789, s. 326’dan aktaran; Foucault, 1992, s. 18-19) cezanın “bedenden çok ruha yönelik” olması gerektiğini savunur. Böylelikle kişide bıraktığı pişmanlık suça eğilimi yok edecektir. Foucault da (1992, s. 117), benzer bir yaklaşımla “[...] acının anısı, suçlunun suçunu tekrarlamasını önleyebilir” açıklamasında bulunur ve cezanın kişinin davranışını değiştirmeye, dönüştürmeye (Foucault, 1992, s. 133) etki etmesi gerektiğine dikkat çeker.

Foucault (1992, s. 383), hapishanenin gerekliliğini şöyle belirtir:

Hapishane çoklu, yaygın veya bitişik biçimleriyle denetim veya zorlama, gizli gözetim ve ısrarlı baskı kurumlarıyla cezaların niteliksel ve niceliksel bağlantılarını sağlamakta; küçük ve büyük cezaları yumuşaklıkları veya katılıkları, kötü notları ve en küçük mahkûmiyetleri dizi haline getirmekte veya ince dallara göre düzenlemektedir.

Foucault, *Deliliğin Tarihi*’nde zihinsel yetilerini kaybetmiş ve toplum için riskli davranış sergileyen kimselerin de kapatılma yoluyla ıslah edilmeye çalışıldığını fakat tam anlamıyla başarılı olunmadığını belirtir. “Kapatma âlemi bireyi sonsuz görevlerden ve sorumluluğunun sonuçlarını-

dan kurtarırken, onu her şeyin aynı belirleyiciliğın tekdüzeliğı içinde aynı düzeye geldiğı nötrleştirilmiş bir ortama yerleştirmemektir” (Foucault, 2017, s. 726). Kapatma ekonomik açıdan da devlete kolaylık sağlar. Kişinin canına, namusuna zarar vermenin yanında yakıp yıkmaya gibi maddi zararlara da sebebiyet verebilecek kişilerin kapatılmaları devlet için de avantajlıdır (Dolgun, 2008, s. 68). Kişide doğru davranışı geliştirmenin gerekliliğı göz ardı edilmemesi gereken bir konudur. Bentham da suçluyu sadece kapalı tutma yerine rehabilite etme taraftarıdır ve fiilen inşa edilemeyen *Panoptikon* uygulamasını geliştirir. Bentham'ın (2019, s. 8-30) sisteminde, merkezde bulunan gözetleme kulesi tüm hücreleri kendini fark ettirmeden gözetleyebilen görevlinin varlığı ve en küçük ses dalgalarını bile görevliye ulaştırıran metal boru sistemi aracılığıyla mahkûmları her an tetikte olmaya zorlayacak ve otokontrolü sağlayacaktır. İzlenip izlenmediğinden emin olmayan mahkûm kural dışı davranışlarda bulunmaktan sakınacaktır. Aynı zamanda mahkûmlara sunulan bitki yetiştirme olanağı, çalışma ve ibadet yerleri ile mahkûmların şiddet eylemlerinden ve kaçma girişiminden uzaklaşması hedeflenir. Fakat bu sistemde birçok incelik yanında suç ayırımı gözetilmeksizin mahkûmların bir arada olmaları tartışmalıdır. Bu konu suçun niteliğine göre çekilen ceza şiddetinde düzenleme ihtiyacını gösterir. Karşıdaki yetkilinin kendisini görüp görmediğinden emin olamayan tutuklu için en akıllıca davranış itaatkâr olmaktır (Dolgun, 2008, s. 107). Tutuklu kimseyi “dışlanmış” olarak niteleyen Reynaud (1992, s. 24) da bu kişinin söz hakkının kalmadığını ve mecburen itaatkâr olacağını vurgular.

Hapishanede sadece gözetim altında tutmak ceza süresinin sonunda mahkûm hakkında bilgi akışının kesilmesi demektir. Fakat Bentham'ın sisteminde gözlem mahkûmun davranışlarının seyrinde meydana gelen değişiklikleri takip etme (Foucault, 1992, s. 315) fırsatı sunar. Mahkûmun kendisini “eski Yunanlı filozofun cam evinin içinde” bulacağı görülebilirlik hücreci, [...] bir hapishane-makine kurmak” (Harou-Romain, 1840, s.8'den aktaran; Foucault, 1992, s. 315) her anı kayda geçiriyor hissini veren sistemin bir benzetmesidir.

Diğeri yandan 20. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin hapishanelerini incelemek ve Almanya ile karşılaştırmak için görevlendirilen Doktor Polliç de modernizasyon açısından daha ileri durumda olan Alman hapishanelerine dikkat çeker. Almanya'nın zindan sisteminden vazgeçerek tutukluların çalışabilecekleri alanlara, konforlu konaklama alanlarına ve gezilebilmeleri için bahçe kurmaya, görevliler içinse hapishanenin yakınında konaklayabilecekleri alanlar oluşturmaya özen gösterdiğini belirtmiştir (Tekin, 2008, s. 205-222).

Subramanian ve Shames (2013, s.11-12'den aktaran; Seven ve Özkan, 2023, s. 144), kıyafet serbestliğinin hapishane müdürlerinin yetkisine bırakıldığı Alman hapishanelerinde tutuklunun dış dünyaya kazandırılmasına önem verildiğini belirtir: “Almanya’da cezaevlerinin amacı, mahkûmların cezaevinden çıktıktan sonra daha faydalı, üretken bir yaşam sürmesidir. Salt cezalandırma amacı güdülmemektedir”. Öte yandan Alman mahkûmların yarıdan fazlası hapisten çıktıktan sonra tekrar suç işler. Kürzinger (1996, s.321'den aktaran; Demirbaş, 2019, s. 60-61) “Cezaevinde yatan hükümlülerin %30'u tahliyeden sonraki ilk yıl içinde tekrar cezaevine geliyor, beşte biri ikinci yıl, %30'dan fazlası üçüncü ilâ beşinci yıla kadar ve son olarak %17'si altıncı veya daha sonraki yıllar cezaevine tekrar geliyorlar” açıklamasıyla sorunun büyüklüğünü gösterir.

Diğeri yandan Mies (Shiva ve Mies, 2018, s. 32), Hindistan'a nazaran “sözde medeni bir ülke olan Almanya’da kadınlara yönelik şiddetin ne kadar yaygın ve ne kadar insanlık dışı” olduğundan şaşkınlık duymaktadır.

Türk kökenli Alman yazar Sara Gül Turan, 1992 yılında bizzat deneyimlediği Alman hapishanelerini eleştirel bir dille kaleme alır. Kendi dükkânını sigortadan para alabilmek için kundaklamakla suçlanan Turan, modern görüntüsüyle övülen Almanya’da hapishanelerde son derece ilkel koşulların bulunduğunu “Alman cezaevleri güllük gülüstanlık değil. Aksine mahkûmlara intiharı düşündürecek kadar kötü” (Turan, 2021, s. 11) söylemiyle ifade eder. Doğan (2005, s. 58), *Gülün Dikeni* adlı eserindeki eleştirinin ağırlık noktalarını “insanlık dışı yaşam, işkence ve tecavüz olayları, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı” olarak değerlendirir.

Buna karşın Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı sırasında cephedeki ihtiyacı karşılamak için “çeşitli suçlardan hapishanelerde tutuklu bulunan mahkûmların bazılarından asker olarak faydalanmayı düşünmüştür” (Gül, 2020, s. 741). İktidar gücün idaresinde bulunan bu mekânın sakinlerinin eylemleri ihtiyaç dâhilinde iktidarın lehine olacak şekilde dönüştürülebilmektedir.

Çalışma ve ruhen dinlenmenin sonraki dönemlerde daha da önemsendiği hapishanelerin sahip olması gereken özelliklerini Demirbaş (2010, s. 28-29’ dan aktaran; Uyanık, 2017, s. 99), şöyle sınıflandırır:

- Sağlık kurallarına uyulmalı ve mahkûmlara yeterli gıda verilmelidir.
- Tutuklulara ve hükümlülere farklı disiplin kuralları uygulanmalıdır.
- Ahlaki ve dini terbiye verilmelidir.
- Çalışma zorunluluğu getirilmeli, mahkûma meslek öğretilmelidir.
- Dini, ahlaki ve mesleki terbiye esaslarıyla hafifletilen hücre usulü olmalıdır.

Uluslararası ölçekte hapishanelerin konaklama başta olmak üzere besin olanakları, temizlik standartları ya da güvenlik görevlilerinin yaptırımları açısından farklı donatılara sahip olması gerekir (Konrad, 2000, s. 556). Aksi halde “karakteristik kokusu idrar ve dışkı” (Wachsmann, 2004, s. 34) olan cezaevleri yaygınlaşır.

Cezaevlerinin bunaltıcı halini dönüştürmeye dayalı itirazlar 18. yüzyılda İngiltere’de hız kazanır. Buradaki görüşlerde de “cezaevlerinin daha faydacı hale gelmesi, düzene, üretken emeğe ve dini eğitime dayalı bir rejim yoluyla mahkûmların reformuna yönelik olması” istenmiştir (Wachsmann, 2004, s. 22).

Uyanık (2017, s. 99), Doğu ve Batı kültüründe hapishanelerin “önceleri yerin altında, karanlık bir mekân, penceresi, kapısı, havalandırması olmayan mahzenler ve zindanlar” ile karşılandığını modern zamanlarda ise bu ortamların iyileştigiğine, özellikle 19. yüzyıl sonrasında Avrupa hapishanelerinde sosyalleşmeye önem verildiğine dikkat çeker. Bu imkânın sağlanmasında mahkûmların hapis tutuldukları sürece çalıştırılmaları rol oynamıştır. Foucault (1992, s. 143) hapishanelerin karanlık ortamının kişide devlete karşı “güvensizlik” uyandıracığını ve bu durumun giderilmesi gerektiğini belirtir. Mahkûmların çalıştırılmasının ise kısıtlı mekânda zamanı yönetme fırsatı sunduğunu, gözetim altında geçecek bu aktif zaman diliminin tutuklunun zihinsel açıdan da rahatlamasını sağladığını belirtir (Foucault, 1992, s. 156). Saygılı (2004, s.187) ise mahkûmların içerde ve dışarda her zaman daha ucuza çalışan kimseler olarak kalacağına ve kapitalist sistemin bundan yarar sağladığına dair eleştiride bulunmaktadır.

Kamu refahı adına “en küçük suç bile toplumun tümüne saldırı (Foucault, 1992, s. 110) niteliği taşıdığı için çözümün kalıcı olması gerekir. Modern cezaevleri, “bireyleri geliştirmek ve onları tahliye sonrası toplumun uyumlu bir parçası olmaya hazırlamak” (Demirbaş, 2019, s. 66) amacıyla

la kurulmuşlardır. Hapishanelerin dış dünyaya karışacak tutukluya “rehabilite edici, maneviyatı güçlendirici, eğitsel, kültürel, psikolojik ve benzeri yardımları sağlayıcı programlar uygulaması” (Demir, 2015, s. 1) gerekir. Foucault (1992, s. 161), bunun sağlanması için “[...] zaman kullanımı, zorunlu hareketler, kurala bağlı faaliyetler, tek başına derin düşüncelere dalmalar, ortaklaşa çalışma, sessizlik, işe özen, saygı gösterme ve alışkanlıklar” sıralamasının gerektiğini, mahkûmun dış dünyaya uyumunu kolaylaştıracak planlı bir yaşam örneğinin hapishanede de kurulmasını önerir. Bu sayede Smaus’un da (2020, s. 108) belirttiği gibi “hapishanelerin ‘suçluları’ zararsız mahkûmlara dönüştürmesi” sağlanır. Aksi halde mahkûmu tamamen komutlarla yönetmek “kişisel inisiyatif kullanma ve sorumluluk yüklenme olanaklarını ortadan kaldırır” (Demir, 2006, s. 27) ve kişinin sonraki yaşamının idamesini zorlaştırır. Bu kuralcı ve yaptırımcı düzen hükümlüde dış dünyada da direktif alma alışkanlığına sebep olur. Demir (2006, s. 27), mahkûmun hemen tahliye edilmekten önce kapalı cezaevinden açık cezaevine sonra da evine yakın bir cezaevine tahliye edilmesi” tavsiyesinde bulunur. Aksi halde mahkûmlar toplu ulaşım kullanımı gibi konularda sorun yaşarlar. Bişirir (2017, s. 58), özgürlüğüne kavuşan tutukluların “depresyon ve anksiyete düzeyinin yüksek olduğunu, mahkûmiyetlerinden sonra işlevselliklerinde düşme olduğunu” tespit etmiştir.

Mahkûmu suça sürükleyen sebeplerin ortadan kaldırılmasına vurgu yapan Batcup (2013, s.5-16’dan aktaran; Bräuning, 2015, s. 81), özellikle dans ve hareket terapisiyle mahkûmların dış vuramadıkları duygularını harekete dökmelerinin bir çözüm olacağını düşünür. İntihar ve suçta meylettiren duygu ve düşüncelerle sözlü olarak ilgilenmek yerine dans ve hareket terapisti, hareketler aracılığıyla mahkûmun canlılık kazanıp duygudaşlık geliştirmesine yardımcı olacaktır. Bräuning (2015, s. 82), mahkûmların “travma, şiddet ve istismar” deneyimlerini dans ile işleyerek duyguyla yüzleşme ve sosyalleşmeye geçişinin kolaylaşacağı fikrindedir.

Özgürlüğün kısıtlanarak değerinin artırılmaya, eleştirilerin ve önerilerin süreceği rehabilite seçenekleriyle kişiye yanlış davranışlarından uzaklaşıp yeni bir kimlik geliştirmesi imkânı sunmaya çalışan iktidar mekânı hapishanenin çalışmamızda bu boyutuna tanık olacağız.

Saliha Scheinhardt

1950 yılında Konya’da işçi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen yazar Saliha Scheinhardt, 1967 yılında Almanya’ya evlilik sebebiyle göç eder. Otobiyografik öğelerle örülü eserlerinde Almanya’da mücadele ve yorulmak bilmeyen yazma zamanlarına dair anılarına yer verir. Öğretmenlik eğitimini tamamlayan yazar, 1979’da PH Neuss’ta araştırma görevlisi olana kadar birkaç yıl ortaokul öğretmeni olarak çalışır ve 1985’te “Diasporadaki İslam” konulu teziyle doktorasını alır (<https://heimatkunde.boell.de>, 2024).

Scheinhardt, eserlerinde yaşadığı yerlerin yaşam koşullarına dikkat kesilir. Federal Almanya ve Türkiye’deki kadınların durumunu ele aldığı röportaj hikâyeleri ile tanınırlığı artmıştır (Balci, 2010, s. 71). Laurien, yazarın eserlerinde açık bir dille üzerinde durduğu “Türk de olsa her insanın, her kadının saygıyı, hürmeti, gelişme özgürlüğünü hak ettiği” mesajına dikkat çeker (<https://www.munzinger.de/>, 2024).

Scheinhardt (1987, s. 140), 1985 yılında kadınlarla ilgili *Frauen, die sterben, ohne dass sie gelebt hätten* (Yaşamadan Ölen Kadınlar), *Drei Zypressen* (Üç Selvi) ve *Und die Frauen weinten Blut* (Kadınlar Kan Ağlıyor) adlarını taşıyan üçlemesiyle *Offenbach Şehir Yazar Ödülü*’nü almıştır ve onu Almanya’daki ilk yabancı şehir yazarı yapan bu ödülü 1985- 1987 yılları arasında elinde tutmuştur. Bu ödüllerin yanı sıra yazar, 1993’te Alfred Müller Felsenburg “*Düzgün Edebiyat İçin*

/ *Für Aufrechte Literatur*” Ödülü’nü ve 1995’te Seligenstadt şehrinden *Bariş Gümüş Madalyasını* almıştır. *Yaşamadan Ölen Kadınlar* adlı kitabı, Tevfik Başer’in beğenilen ödüllü *Sahte Cennete Veda* (Abschied vom falschen Paradies, 1989) filminin temelini oluşturmuştur. Son olarak Aziz Nesin’le mektuplaşmalarından bir seçki yayımlandı.

“Ben politik bir yazarım, bazı Şeylerin değişmesini istiyorum. Birbirimizden öğrenmeliyiz” (<https://taz.de/Die-Entschiedene/>, 2024) diyen Scheinhardt, Türk kadınının yaşamını kolaylaştırma ve özgürleşmesi adına eserler üretmektedir.

Pusuda Kin Romanının Analizi

Gerçek bir hikâyeden esinlenerek yazılan eser, göçmenliğin kadın üzerindeki etkisini belirgin bir Şekilde gösterir. Anne ve babasıyla köyde yaşayan Suna, üç kardeştir. Bir abisi Ankara’da yaşamakta kendi düzeniyle meşgul olmaktadır. En büyük abisi ise başlık parası için satılan tarlaları geri alabilmek için Almanya’ya gitmeyi aklına koymuş aile üzerinde en baskın bireydir. Yaşlı baba oğlunu destekler, çalışmasına izin verir. Almanya’da iş imkânın fazla olması ve kadınların da çalışabilmesi planları değiştirir. Karısının da rahatlıkla çalışması için kardeşi Suna’yı işçi arkadaşıyla evlendirip Almanya’ya gelin getirmeyi planlar. Arkadaşı Alişan, daha önce evlenmiştir ve on yaşında bir kızı vardır. İlk eşi tarafından terk edilen Alişan’ı köylerinde tanıyan kimse yoktur. Suna yeğenlerine bakacak, yenge de para biriktirmelerine katkı sunacaktır. Ailenin geleceği Almanya’ya çalışmaya giden abinin ileri ve daima doğru kabul edilen düşünceleriyle (Scheinhardt, 2006, s.26) Őekillenmiřtir. Büyüklerin verdiği karar doğrultusunda Suna, Almanya’ya gelin gider, iki çocuğu olur. Çocuk bakımı ve ev işleriyle geçen zaman diliminde Almanya’yı yalnız başına gezmemiştir bile. Tüm bunlardan Őikayetçi olmaz, fakat kocasının sapkın davranışları onu cinayete sürükler. Hapiste geçen dört yıl boyunca okuma-yazma ve Almanca öğrenir, mesleki eğitim alır, ilk defa para kazanır. Sivil toplum kuruluşlarının yardımıyla beraat ettiğinde çocuklarıyla dış dünyaya uyum sağlamaya çalışırken açık olur, dolandırılır ve psikiyatri kliniğine yatar. Sonrasında tekrar cinayet işleyen Suna hem özgürlüğünden hem de çocuklarından mahrum kalır.

Suna’nın yaşam döngüsü fikri sorulmadan alınan evlilik kararıyla değişmiştir. Sadece abisinin tanıdığı biriyle yurt dışında gececek evliliğe hazır değildir. Suna’yı hapse düşürecek bu evlilikte Almanya’da çalışanların kazançlarının çok olması aile için yeterli etmen olarak görülmüştür (Scheinhardt, 2006, s.34-35). Halbuki Adler’in evlilik tanımında maddi kazanç öncelikli değildir. Adler (2021, s.271-272), evliliğin özünü Şöyle tanımlar:

Aşk ve tamamlanmamış hali olan evlilik karşı cinsten bir eşe karşı gösterilen, fiziksel çekimle, yoldaşlıkla ve çocuk sahibi olma kararıyla ifade edilen en samimi bağlılıktır. Aşk ve evliliğin, iş birliğinin bir yönü olduğu kolaylıkla ispat edilebilir; üstelik yalnızca iki kişinin refahını değil tüm insanlığın refahını gözeten bir iş birliğidir.

Bu iş birliğinin karşılıklı menfaatle ömür boyu sürmesi hedeflenir. Hayvanlarda olduğu gibi tek amacın yavru sahibi olmak olmaması insanın ayırıcı özelliğidir (Foucault, 2018, s. 410). Normal Őartlarda hayat ortaklığını ve karşılıklı paylaşımı/doyumu sağlaması gereken evliliğin dil, din ve kültür olarak farklı bir ortamda süreceklmesi karakterlerin yaşamını daha da zorlaştıracaktır. Almanya’nın kuralcı ve çalışma saatleriyle çevrelenmiş bu katı hayat düzeni farklı tür eserlere de konu olmuştur. Gümüş, Yılmaz Güney tarafından çekilen *Baba* filminde ana kahraman Cemal’in tek arzusu Almanya’ya gidebilmektir fakat dişleri eksik olduğu için seçilmez. Yoksulluk, onu patronun oğlunun işlediği cinayeti üstlenmeye zorlar. Patron, kendisini ikna ederken “Sana ömür

boyu bakarım, ha Almanya'ya gitmişsin ha hapishaneye” (Gümüş, 2013, s. 461) diyerek gurbetin tecrit edici noktasına vurgu yapar. Göç, aslında bulunduğu ortamda dileklerini gerçekleştirememiş kişilerin “bir kitle hareketine katılmakla elde edeceğini umut ettiği şeylerin bazılarını, yani değişimi ve yeni bir başlangıç şansını” (Hoffer, 2019, s. 36) ihtiva ettiğinden karşılaşılacak zorluklar ilk başta görmezden gelinir.

Almanya, göçle gelen kimseler için başlı başına bir kurallar bütünüdür. Bekir Yıldız, Alman halkının Türklere gardiyan gibi davrandığını, çalışacakları fabrikalara yerleştirilirken birçok Türk'ün hapse giriyormuş hissine kapıldığını belirtir (Dündar, 2022, s. 87). Fakat gerçekten hapse olan birisi için dış dünya refah alanıdır. Suna, hapishaneden çıkacağı günleri arzulamaktadır:

Dışarıda bahar da olsa, güllük gülistanlık da, beyaz saten bir yorgan gibi kar kaplasa da yeri göğü, fırtınalarla yer yerinden oynasa da bizim için çok şey değişmiyor. Burada insana, yaşama dair olanın en karanlığını, en soğuşunu ölesiye yaşıyoruz. [...] “Bir çıksak şuradan!” (Scheinhardt, 2006, s. 5).

Hapishane ortamının ve kalış süresinin etkisi cinsiyetlere göre de farklılık gösterir. Tutukluluk sürecinin kadın ve erkeklerde farklı etkilere sahip olduğunu inceleyen Durukan (2015, s. 60), kadınların ötekileştirme mekânı olan hapishaneye girdikten ve çıktıktan sonra toplum tarafından erkeklere nazaran daha fazla eleştiriye maruz kaldığını belirtir.

BM Uyuşturucu Maddeler ve Suç Ofisi'nin verilerine göre dünya genelinde kadın mahkûmların sayısı erkek mahkûmlardan azdır. Bu durum kadınların özel ihtiyaçlarının göz ardı edilmesine sebebiyet vermektedir (BM Uyuşturucu Maddeler ve Suç Ofisi, 2013: 26'dan aktaran; Duman, 2016, s. 23). *Uluslararası Ceza Reformu* da (Demir ve Tortop, 2001, s. 193) kadın mahkûm sayısının azlığına dikkat çekerek bazı hapishanelerde tutukluların karışık olarak kalmalarını eleştirir. Kıraç (2017, s. 14-15), *Bakırköy Kadın Kapalı Hapishanesi* ve *Bakanlığı*'na yazdığı mektupta kadın mahkûmların özel ihtiyaçlarını öğrenmek için sayı ister, aldığı “herhangi bir istatistiki veri bulunmadığı” cevabını şaşkınlıkla karşılar.

Tutuklu kişinin yaşama tutunabilmesi hapisten sonra “dürüst bir kimlik geliştirebilmek için geçmişini tutarlı bir şekilde bütünleştirmesine olanak tanıyan, özgüvenini koruyan bir anlatı geliştirmeye” (Dahle vd. 2020, s. 8) ve bunu diğerleriyle paylaşmaya bağlıdır.

Suna ise iletişim kurmaktan endişe duyar. Özellikle iki Türk mahkûmla da karşılaşmamaya çalışır. “Onlardan, Almanlardan korktuğumdan daha çok korkuyordum. Gelmesinler, bana yaklaşmasınlar, beni rahat bıraksınlar istiyordum” (Scheinhardt, 2006, s. 7) derken kendisini ayıplamalarından korkar. Seneca'nın (2022, s. 38), “Korkan insan kulluk eder.” sözü Suna'nın ilk günlerdeki çekingenliğini özetler. Kocasından gördüğü sapkınlık boyutlarındaki fiziksel ve ruhsal şiddetin detaylarını soracak olmalarının verdiği endişeyle iletişim kurmaktan çekinir. Freud (2022, s. 34), daha çok erkekler arasında gözlemlenen saldırganlığın hukuki işlemlerle giderilecek ekonomik kayıplara da siyasi çatışmalardan ziyade “dışa doğru yönlendirilen öldürme içgüdüsünden kaynaklandığını” vurgular. Bu yüzden Suna'nın kocasından gördüğü her şiddet olayında yaşadığı endişe tarif edilemez. Mutlu bir yaşam fırsatı elde edemeyen Suna hapishanesinin rutin düzeninde yaşamını sorgular:

Her geçen gün bir diğeri gibi, yat kalkla geçer, biraz orayı burayı toparlar, siler süpürürsün, üç kez yemek getirirler, sonra uyursun, uyuyabilirsen eğer, uyku da aslanın ağzında; doğruysa eğer, buradaki yemeklere sakinleştirici koyarlarmış, çok uyuyalım da başlarına dert olmayalım diye (Scheinhardt, 2006, s. 7).

Böyle mekânlarda fiziksel sağlık yanında ruhsal sağlığın da ihmal edilmemesi gerekir. “Ruhsal bozukluğu olan kişiler giderek daha fazla tacize (sözlü tehditler, ayrımcılık, fiziksel saldırılar)” (Konrad, 2000, s. 556) uğrayacaklarından sorunlarının giderilmesi gerekmektedir. Psikolojik ve fiziksel etkilerinin yanında farklı bir ülkede hapisnede olmak Suna'nın karakterinde de değişimlere neden olmuştur:

Buradaki düzene itaat etmek. Zaman alıyor ama zaten başka çaren de yok, ya alışacaksın ya da ezerler seni bir böcek gibi. Alışyorsun. Dinlemeyi öğretiyorlar sana, yeni baştan konuşmayı öğreniyorsun, bilmediğin, hiç görmediğin, senin doğana aykırı olduğunu düşündüğün bir sürü şey bile, bakıyorsun bu acımasız düzen içinde senin huynu oluvermiş (Scheinhardt, 2006, s. 8).

Kendindeki değişim ve dönüşümü gözlemleyen Suna için hapisaneyi katlanılır kılan ise, mahkûmlar arasında görevlilerin yabancı ayrımı yapmamasıdır. Bu ayrımcılığa dış dünyada fazlasıyla maruz kalan Suna, hapisnede eşit statüde tutulmuştur. “Burada hiç imtiyaz yoktur. Burada hiç kimse ötekenden daha önemli değildir” (Scheinhardt, 2006, s. 8) ifadesiyle dış dünyada bulamadığı olanaklara sahip olduğunu vurgular. Dış dünyada rastlamadığı Alman kadınlara dair gözlemleri onu şaşkınlığa uğratar. Bu kadınların ortak noktası dış görünüşlerine özen göstermeye bu kapalı alanda da devam etmeleridir. Suna, hayattan keyif almaya devam eden bu kadınlardan yeni bilgiler öğreneceğini düşündür:

Almanlara dikkatle bakıyorum, oturup kalkışlarına, bıçak çatalla yemek yiyişlerine, peçeteyle ağızlarını silişlerine, giyim kuşamlarına, uzun uzun dişlerini fırçalayışlarına, sanki diyorum, bunlar ceza evinde meza evinde değil de ıssız bir adada tatil yapıyorlar. Gerçekten de öyle, nasıl da giyindiklerini yakıştırıyorlar, süsleniyorlar, takıp takıştırıyorlar, allanıp pullanıyorlar, sanırsın düğüne gidecek hatunlar (Scheinhardt, 2006, s. 10).

Suna, zamanla dış görünüşüne de özen göstermeye başlayacaktır. Türk ve Avrupalı mahkûm kadınları karşılaştığında onların dış görünüşlerine gösterdiği önem karşısında şaşırılmış ve dış görünümünde değişiklikler yapmıştır:

Hapishaneye gelmeden önce diğer Türk kadınları gibi giyiniyordum. Evden dışarı çıkmadığım için oturup kalkarken rahat olsun diye o süllüm süllüm uzun eteklerle, başımızda halayıklarla, sırtımızda örgü yedeklerle o kadar çok benzerdik ki birbirimize. Burada farkına vardım bunun, baktım öteki kadınlara İtalyan'ı Yugoslav'ı Alman'ı pırıl pırıl, sade ama şık, ütülü bluzlar, kot pantolonlar, saçları, başları bakımlı, her zaman biraz ruj ve rimel olurdu yüzlerinde, ne yapayım, elimde değil, bir de bizimkilere bakardım, bırakıvermişler kendilerini. [...] Uzun sürmedi, geldiğimden çok kısa bir süre sonra çıkarıp attım üstümdeki paçavraları. [...] para da kazanıyordum, ne güzel şeydi kocaya el açıp para dilenmek zorunda kalmamak. “Şunu istiyorum!” deyip, kesen el veriyorsa onu alabilmek (Scheinhardt, 2006, s. 76-77).

Bütün kısıtlamalara rağmen Suna kendine özgürlük ve refah alanı inşa edebilmiştir. Adler (2021, s. 275), “Hiç kimse öfke ve tiksinti duymadan aşağı bir konumda olmaya katlanamaz” derken eşitlikten uzak bağımlı bir evlilik yaşamı sürmüş Suna'nın yaşadığı zorluklara açıklık getirir. Diğer Türk mahkûmların “Türklükten hepten çıktın sen gayrı” (Scheinhardt, 2006, s. 76) eleştirisi bile Suna'yı domuz yemekten, kıyafetlerinin Avrupalılar gibi olmasından ve son olarak da sigara içmekten alıkoymaz. Suna, “[...] insanın hayatta seçme şansının olması ne büyük nimet” (Schein-

hardt, 2006, s.76) ifadesiyle gençliğinde elde edemediği fırsatlara hayıflanır. Öte yandan yabancı mahkûmlar ona motive edici cümleler kullanır:

“Suna sen aslında çok güzel bir kadınsın, ama ne olur biraz çeki düzen ver kendine, daha o kadar gençsin ki...” demesi. Hele bunu bir Alman söylediye? Solgun yüzüm aynada, dalar giderdim geçmişe yolculuğa” (Scheinhardt, 2006, s. 77).

Dış görünümündeki değişikliklerle gittikçe kendini daha iyi hissetmeye başlayan Suna, çocuklarına kavuşacağı günün de hayalini kurar. Hem sağlığına hem dış görünüşüne önem vermelidir ki hapishaneden çıktığında dışarıdaki hayata tekrar uyum sağlayabilsin. Suna fiziki değişimin ardından ruhen de iyileşmektedir:

“Ruhumdaki mağaraya yavaş yavaş ışık sızmaya başlamıştı, tuttum o ışığı bir sabah “ışık seni bırakmayacağım” dedim, “çocuklarıma ant içerim ki hayatta olduğum sürece beni bir daha zayıf, muhtaç ve umutsuz göremeyeceksin” (Scheinhardt, 2006, s. 77).

Tarihi düzleme kısaca bakıldığında bir canlıyı öldürmenin “kamu huzurunun ihlali” (Spiereburg, 2010, s. 100) başlığı altında suç sayılması ancak 17. yüzyılın ortalarında kabul görmüştür. 16. ve 17. yüzyılda cinayet eylemlerinin yüzde yirminin üzerinde olduğu görülür (Spiereburg, 2010, s. 115-117). Cinayetlerde bıçak kullanımı ise Güney Avrupa’da özellikle düellolarda yaygındır (Spiereburg, 2010, s. 152). Kadınların fail olduğu olaylara çok nadiren rastlanmakla birlikte genelde kadınların diğer kadınlara saldırdığı ya da yaraladığı kayıtlara geçmiştir. Bu eylemler çoğunlukla evde ya da evin yakınında gerçekleşmiştir (Spiereburg, 2010, s. 188). Ama her iki cinsiyetin suça kalkışma nedeni “kendi şerefini koruma” (Spiereburg, 2010, s. 190) çabasından kaynaklanmaktadır ki, Suna da bu sebeple kocasını öldürmüştür. Dewey (aktaran; Adler, 2021, s. 205), kişiyi suça sürükleyen sebeplerin başında “güvenlik arayışı”nın geldiğini belirtir. “İnsan yaradılış, akıl ve mantık itibari ile kötülük değil iyilik meziyetlerine sahip” (Haldun, 2022, s. 108) iken bedenine ve onuruna yönelik saldırılar onu koruma eğilimine sürükler.

Suna, kendi onurunu koruma adına cinayet işlemek zorunda kalmış olsa da kimliğini şekillendirmeye kararlıdır. İlkleri yaşadığı hapishanede daha önce yapmadığı bir eylem olan kitap okumaya da başlamıştır. Alman hapishanelerinde “hükümlü ve tutukluların % 80’inin düzenli olarak kütüphane kullandığı” (Demir, 2015, s. 231) tespit edilmiştir. Kitaptan çok etkilenen Suna, “Gözyaşlarım dinmek bilmedi kitap elimde olduğu sürece, ağlanacak bir şey olsun olmasın ben ağlıyordum, demek ki burada bir sebep şart değil ağlamak veya gülmek için” (Scheinhardt, 2006, s. 19) sözleriyle psikolojisinin zayıfladığını açıklar. Tüm bunlara rağmen kendisi okumayı kendini geliştirme adına yapmanın bilincine varmıştır ve Alman kadınlardan da yardım görmektedir:

“Durmadan okuyorum. Roman moman değil artık, akıllı kitaplar okuyorum. [...] bir yıldır Almanca kitap okuyorum, artık kalem kâğıt koyuyorum yanıma okurken, notlar alıyorum, anlamadığım şeyleri Frau Clara’ya soruyorum” (Scheinhardt, 2006, s. 93).

Suna, okuduğu kitaplardaki hikâyelerin etkisiyle de kendisinin hapishanede olmasının tek nedenini yaptığı yanlış evliliğe bağlar. Bu evlilikte ilgi ve sevgi görmemiştir. Cüceloğlu (2002, s.107), “İnsan kendini, *vazgeçilmez, yeri doldurulamaz, emsalsiz, tek* gördüğü an değerli hisse-der.” ifadesiyle Suna’nın yaşamındaki boşlukları ve kendini önemsiz hissetme sebebini özetler. Duygu eksikliğinin yanında yaşamsal bütün ihtiyaçlarının kocasına bağlı olması da kendisini de-ğersiz hissettiren bir diğer noktadır.

Suna'nın kimliğinde dış dūnyanın çetrefilliği karşısında masum kişilerin daha çok zarar grdūęini deneyimleriz. Suna, hayatının hiçbir alanında kendi menfaatini ncelememiř, aksine kendi arzularından dūn vermiştir. Onun masumiyeti bu sebeple ki yapılan haksızlıkları daha yūksel ölçekte hissetmesine ve tepki vermesine sebep olmuştur. DeNicola (2018, s. 79), masum kimse-lerin daha kırılgan olduğunu belirtir. Suna da masumiyetinin zarar görmesinin ardından daha çok yıkıma uğramıştır. Bazı alışkanlıklara başvurarak hapisane ortamına dayanmaya çalışmaktadır. Aynı zamanda umudunu koruması gerektiğinin bilincine de varmıştır:

Hepimiz sigara içiyoruz, çok içiyoruz. Ondan mı nedir, solgun, bitkin sarıkkıllı gibiyiz hepimiz. Gençlerimizin bile bir tuhaf bakıřları, bomboř, ūrkek, kırılgan, biz burada dıřarıdaki insanlardan daha çok birbirimize benziyoruz. Hızla yařlanıyoruz. Bir en-kaz altı, bir karabasan buradaki her gūn. Yalnızca gelecekte gūzel gūnler göreceęimiz-
zin hayali, varsa hısım akrabayla olan baęlar, onların bize verdięi moral ve gūvendir bizi ayakta tutan. [...] Aksi halde burada "benim" diyen deęme tekin sinir sistemi bile iflas eder. Hele bir de duygusal biriyisen, kılı kırk yarıyorsun, metanetli ve gūlū de-ęilsen, yandın demektir. Beklemedięin en ufak bir durum bile seni zıvanadan çıkarır, baęırır tepinirsin, sanki dūnya ūzerine kmūř (Scheinhardt, 2006, s. 46).

Kendi ailesinde göremediği ilgiyi kendi çocuklarından esirgemek istemeyen Suna hapisane-
de çocuklarına būyūk zlem duymaktadır. Hapishanedeki boř vakitlerinde çocuklarını görebilme umuduyla yařama tutunan Suna, "Hayvancıklar diktim onlara rengārenk, doldurdum ilerini bir hayvanat bahçesi oldu hūcrem." (Scheinhardt, 2006, s. 50-51) ifadesiyle mūcadelesini rnekler. "İnsan burada kendisini mutlu edebilecek her řeyi denemek zorunda [...]" (Scheinhardt, 2006, s. 51) diyen Suna erkekler koęuřundaki Doris ile arkadařlık kurar. Bundan abisine bahsettięinde ise kūfūr ve tehditlere maruz kalmıřtır:

"Aęabeyimden o gūnden sonra ardı ardına mektuplar yaędı buraya, lūm tehdidiyle dolu mektuplar. Onları alıp cezaevi yönetimine gtūrdūm sonunda, dilim dndū-
ęince tercūme ettim. Bu benim içerde bile gūvenlikte olmadıęımın kanıtıydı, bu nedenle de çocuklarımla buluřmama engel olunuyordu" (Scheinhardt, 2006, s. 53).

Suna, bu olayın ardından kendini ilgili makamlara ifade edebilmenin ve devlet kanalları tarafından karşılık görebilmenin mutluluğunu yaşar. Sözleri dikkate alınmıştır, ūstelik bunu yabancı bir dilde tek başına yapmıştır. Böylelikle Almanya'da kalma ve çocuklarıyla yaşayabilme umudu daha da artmıştır.

Salęar (2019, s. 85-89), memleketten uzakta, anavatana erişimi olmayan bireyde varoluşsal sorunların ortaya çıkışına vurgu yapar. Suna'nın da can gūvenlięi sebebiyle Almanya'da hayatına devam edecek ve ūlkesine dönemeyecek olması sadece coğrafi alandan uzak olma değil benliğini oluşturan davranış kalıplarından da uzaklaşması anlamına gelmektedir. Buna katlanmayı çoktan göze alan Suna, çalışmaya ağırlık verir.

Hapishanede önce matbaa blūmūnde sonra ise çamařırhanede alıřan Suna, kendisi için ki-yafet sipariř eder. Zevkine göre harcama yapabilmek daha önce deneyimlemedięi bir durumdur (Scheinhardt, 2006, s. 77). Suna'nın çalıřmasının ardından řekil deęiřtiren yařamı ona keyif ve gūvence vermeye bařlamıřtır.

Shiva ve Mies (2018, s. 124), sanayi toplumlarında kadın iřgūcūnūn geri plana itildięi ūze-
rinde durur. Kadının ūzerine yūklenen ev iřleri gibi sorumluluklar maddi gelir saęlamadıęından kadın, ev idaresini saęlayan gelir kaynaęı erkeęe baęlı kılınmıřtır ve smūrūlmektedir. Bu durum,

cinsel saldırılar başta olmak üzere “[...] neredeyse her zaman kadınlara yönelik daha fazla şiddet ve daha az eşitlik anlamına gelir” (Shiva ve Mies, 2018, s. 131-132). Erkeğe bağlı olmadan çalışabilme Suna için güven verici bir etmendir.

Mahkûmların yaşama tekrar dâhil olabilmeleri için çalıştırılması birçok ülkede gözlemlenen bir durumdur. Cezaevlerinin ilk örneklerinin görüldüğü Amsterdam’da *Merkantalizm* ve *Kalvinizm* akımları, sosyal hayatta rahatsız edici bulunan işsiz ve dilencileri ucuz iş gücü olarak görmekte ve hapishanelerde çalışmaya zorlamaktadır (Paralı, 2023, s. 42-45). Dolgun (2008, s. 72), mahkûmların çalıştırılması karşılığında kazandıkları ücretin özgür çalışandan az olduğunu eleştirir. İlk kadın hapishanesinin bulunduğu Amsterdam’da kadın mahkûmları, “Korkma! Kötülüğe karşılık vermeyeceğim, aksine iyiliğe zorlayacağım. Ellerim serttir, duygularım sevgi doludur.” cümlesi karşılar. İlk cümlesinde bile kadın ruhunun zayıflığına göndermede bulunan cümle toplum ıslahını önemseyen sistemin çözüm anlayışını özetler (Erdoğan, 2022, s. 906’dan aktaran; Paralı, 2023, s. 107). Diğer yandan Giddens’in (2000, s. 274’ten aktaran; Dolgun, 2008, s. 117) vurguladığı gibi hapishanede insanların tam zamanlı ve disiplin açısından daha müsahahalı olan okul ve hastane gibi kurumlardan farklı olarak baskıyla içerde tutulmaları bu kişilerde duygusal açıdan dostane olmayan hislerin oluşmasında da etkili olur. Aynı zamanda mahkûmların her ihtiyacının devlet tarafından karşılanması yüksek bir meblağ tutar. Türkiye’deki hapishanelerde mahkûmun “elektriği ve üç öğün yemeği” (Duman, 2016, s. 90) devlet tarafından karşılanmakta, mahkûm temizlik ve ek beslenme için gerekli harcamalarını kendi karşılamaktadır.

Alman hapishanelerinde mahkûmları psikolojik olarak rahatlatma adına papazlar da görevlendirilmektedir. Evanjelik Kiliseler aracılığıyla mahkûmlara iletilen Hristiyan öğretileri laiklik tartışmaları yanında psikoterapi ve devlet sosyal hizmetlerinin de gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Yaylak, 2021, s. 53-92). Kişinin akıl ve beden sağlığının korunabilmesi adına gerekli bu uygulamaların olumlu etkisi eserde de görülmektedir. Din görevlilerinin ziyareti açısından da Türkiye’deki hapishanelerde bir sınırlama bulunmaz. Diğer ziyaretçiler için geçerli olan “ayda dört defa ziyaretçi kabul hakkı dışında” (Demirbaş, 2016, s. 52) din görevlilerinin ziyaretini sınırlayan bir madde yoktur. Diğer yandan kadın mahkûmlar için hapishane sayısının az olması kadın mahkûmların çok daha uzak şehirlerde olmalarına ve aile üyelerinin ziyaretlerinin azalmasına sebep olur. Hatta bazı mahkûmların yakınlarıyla hiç görüşmemesi tutuklularda travmatik etkiyi artırarak sonraki yaşamlarında da sorun yaşamalarına sebep olur (Mitrani ve Sözen, 2017, s. 46).

Suna, psikolog hizmetinden de fayda görür. Kriz dönemlerinde psikoloğun şu sözleri etkili olmuştur:

[...] ben sizlerin buradan her şeye hazırlıklı çıkmanız için buradayım, çıkmaza girdiğinizde bana gelin, konuşarak krizin kaynağını anlamaya çalışalım, birlikte üstesinden gelelim, krizler sağlığınıza kavuşma yolunda olduğunuzun müjdesidir, korkmak yok, tamam mı? (Scheinhardt, 2006, s.87).

Ancak tüm olanaklara rağmen Suna, Alman devletini mahkûmların kapalı ortamda kendiliğinden rehabilite olmasını beklediği ve salıverildiklerinde sabıkalı olacak bu kişilerin yaşamını kolaylaştıracak bir çabada bulunmadığı için eleştirmekten geri durmaz:

Bir alay bilenmiş başka suçlulardan ben; insancılık, sevgi, şefkat, merhamet gibi erdemleri öğrenebilir mi sanıyorsun? [...] Bu kadınlar buradan çıktıktan sonra sabıkalı fahişeler olarak ne iş görürler ne yer ne içerler, kimlerle oturup kalkarlar, tıptı tıptı gidecekleri yer yine genelev olmayacak mı? [...] Onların oraya dönmemesi için sen burada ve dışarıda onlar için ne yaptın Devlet Baba? (Scheinhardt, 2006, s. 92).

Avrupa Konseyi, mahkûmların cezalarının bitiminin ardından gündelik yaşamlarına tekrar uyum sağlayabilmeleri için “kişiliklerine, tehlikeli olma derecelerine, topluma uyum ve yeniden uyum sağlama yeteneklerine” (Reynaud, 1992, s. 24) göre yerleştirilmelerini tavsiye eder.

Alman yasalarına göre suç işleyen bir göçmen öncelikle Almanya’da cezasını çeker sonra ülkesinde tekrar yargılanmak üzere sınır dışı edilir. Bu durumda Suna, yasalar gereği Türkiye’ye gönderilmek zorundadır. Kendi isteğiyle Almanya’ya gelmemiş olan Suna, yine kendi isteği sunulmadan gönderilmek istenmektedir. Bu durumu kabullenmekte zorlanır, çünkü kocası onu bu suçu işlemeye zorlamıştır. Kendisi kocasının eşliğindeki birkaç gezi dışında ne Almanya ile ne de Alman ile etkileşime girmiştir. “Münih nerededir acep? Şunca yıldır Almanya’dayım, hiçbir yerini bilmem şu memleketin. Almanlarla da ilk tanışmam hastanede, ikinci tanışmam hapishanede oldu” (Scheinhardt, 2006, s. 99) diyen Suna, herhangi bir Almanya zarar vermemiştir. Almanlara karşı zararsız oluşunu şöyle ifade eder:

“Ben hiçbir Alman’a bir şey yapmadım. Bu ülkede benim hiçbir çakıl taşına zararım dokunmadı. Kanunları da insanlar insanlık yararına yapmaz mı? Gelsinler onlar kimse, o kanun yapıcılar, gelsinler de benim halimi bir görsünler” (Scheinhardt, 2006, s. 97).

Suna’nın Alman kültürünü yakından tanıdığı ilk yer de hapishanedir. Öncesinde Noel kutlamayan Suna, hapishanede Noel’i Alman mahkûmların ailelerinin gönderdikleri yiyeceklerle kutlar. Suna, Noel eğlencesi sırasında diğer kadın mahkûmların da dindar olmadığını ve yaratıcının kendilerini burada cezalandırdığı kanısına kapılır:

“Bu yıl da ‘Barış ve Merhamet Bayramı’ hapishanede böyle geçti. Tanrı babayla hiçbirimizin arası çok iyi değil burada. Bizi unuttu o. [...] Yakarmalarımızı duymazdan geliyor, hep güçlülere daha haklı çıkıyor zayıfların ezilmesine göz yumuyor” (Scheinhardt, 2006, s. 101).

Yaylak (2021, s. 53), hapishanelerde “iş, eğlence ve yaşam aynı yerde birleştirilmelidir” görüşünü savunurken yaşamın çok yönlülüğünün korunması gerektiğini vurgular. Bu noktada Noel kutlamasına izin verilmesi önemlidir. Dikkate alınması gereken bir diğer nokta mahkûmlar arasında Suna gibi suç işlemeye mecbur bırakılan kimselerin de olduğu ve bu kişilerin daha ağır bir psikolojik baskı altında bulunduğudır. Zira Almanya’da bir ilk gerçekleşecek ve Suna, Federal valilik ile çeşitli sivil toplum örgütlerinin çabaları sonucunda Türkiye’ye gönderilmeyecektir. Bu süreçte yapması gereken hiçbir suça karışmayarak ceza almamaktır. Suç içerikli eylemin ortaya çıkmasında “bireyin ihtiyaçlarını olumlu sosyal araçlarla karşılayacak iç ve dış kaynaklarının eksik olması, kişinin bu ihtiyaçlarına aşırı değer vermesiyle oluşan dengesizlik” (Dahle vd. 2020, s. 7) rol oynar. Bu durumda Suna’nın kendi ihtiyaçlarını dengeli bir şekilde karşılayabilmesi gerekmektedir.

Suna’nın böyle bir düzen kurabilmesi zaman alacaktır ve yardıma muhtaçtır. Kendisiyle hapishane sürecinde de ilgilenen ve sivil toplum ile sosyal hizmetleri harekete geçirerek Almanya’da kalmasını sağlayan kişiler hapishane çıkışında da karşılar. Dört yıldır hapishanede olan Suna, çocuklarına kavuşmuştur. Kendisi ve diğer Türk kadın mahkûmların dışardaki ve yargıdaki işleriyle gönüllü olarak ilgilenen evli ve bir kızı olan Sedef ile kilise görevlisi Yorgo’nun yardımıyla bir manastıra yerleştirilir. Yardımlaşma, “toplumun koşuludur, insanlar arasındaki en canlı, en kişisel ve aynı zamanda en evrensel bağ” (Foucault, 2017, s. 594) olarak Suna’yı tekrar yaşama bağlamıştır.

Scheinhardt, Aziz Nesin ile mektuplaşmalarında bu hikâyenin gerçek bir olaya dayandığını ve kendisinin *Sedef abla* kimliğinde esere dâhil olduğunu açıklar. Scheinhardt, hapishanedeki Elif ile bizzat görüşerek, resmi makamlarla yazışma görevini üstlenmiş hapishaneden çıktuktan sonra da önce kendi evinde sonra manastırda birlikte kalmışlardır. Elif'in dayılarında kalan çocuklarını kendisinin almasına kadar birçok nokta eserle benzerlik taşır (Nesin ve Scheinhardt, 1999, s. 124). Scheinhardt, *Sedef abla* rolünde eserde varlığını sürdürürken hapishane sürecinde yalnız ve güvencesiz kalan hemcinsi yurttaşlarına gerçek hayatta da yardımcı olmuştur.

Suna, gurbette bir kadının yaşayabileceği bütün zorluklara karşı savunmasız olduğunu “[...] sabıkalıysan, kadınsan yabancıysan, dulsan, okula giden iki küçük çocuğun var ve bakacak kim sen yoksa ve hele hele bir öğrenim görmemiş ve mesleğin yoksa” (Scheinhardt, 2006, s. 130) sözleriyle dile getirir. Karabulut (2021, s. 26-28), “aidiyetsizlik, şiddet ve köksüzlük” noktalarından hareketle yorumladığı Suna'nın yaşamında sadece gurbette olduğu için değil aynı zamanda evlenmeden önce de içinde bulunduğu toplumda yer bulamadığı, fikirlerini açıkça beyan edemediği için ayakta durmakta zorlanacağını belirtir. Tüm bunlar yanında toplum cezasını çekse bile suçlu kadınlara dışarda tecrit edici bakmaya devam etmekte “toplumsal hayatta da birtakım bedeller ödemek durumunda” (Saruç, 2013: 1) bırakılmaktadır.

Hapisten çıkan kişiye Alman resmî kurumları da sert davranır. Örneğin, Almanya'da *Sosyal Yardım Kurumu*, göçmenlerden buldukları işte itirazsız çalışmalarını ister. Özalp (2006, s. 25), iş teklifini reddeden başvuranın yardımının kademeli olarak azaltıldığını, saati 1€ olan işlerde çalışmaya zorlanmasını eleştirir.

Suna, hapisten çıktıktan sonra manastır aracılığıyla huzurevinde çalışmaya başladığında bu durumu deneyimleyecektir. Huzurevi müdiresi kendisini istemediğinden her türlü zor işi Suna'ya yaptırmak ister. Suna, çaresizliğini, çocukları için dayanmak zorunda oluşunu “[...] beni olur olmaz durumlarda iş neler, ağır işler buyurur, gık demem, bugün bir saat daha uzun kalman gerek şu işleri bitirmemiz gerek der, gık demem, hâlbuki bilirim o iş yarına kalabilir,” (Scheinhardt, 2006, s.127) sözleriyle dile getirir. Huzurevi sakinleri de kocasını öldürdüğünü öğrendikten sonra Suna'ya eleştirel ve küçümseyici bakışlarla iletişimlerine mesafe koymuşlardır: “[...] beni daha düne kadar yere göğe koyamayan kokanalar, bir tuhaflar, yollarını değiştirirler beni görünce, bakışlarını kaçırlar” (Scheinhardt, 2006, s. 129).

Dış dünyaya uyum sağlamak zorlanan Suna, panik atak nöbetleri geçirmeye başlar. Bir gece yarısı Sedef'e açtığı telefonda, “[...] içeride güvencedeydim. İnsanın özgür iken bu kadar korkacağı ve özgür dünyada bu kadar korumasız olduğunu düşünemezdim bile” (Scheinhardt, 2006, s. 142) diyerek endişesini dile getirir.

Suna, manastırdan sonra çocuklarıyla birlikte eve çıkar. Bu süreçte memleketinden siyasi sığınmacı Cemal ile tanışır. Cemal, ondan maddî açıdan yararlanmayı planlamakta ve eve birçok sığınmacıyı getirmektedir (Scheinhardt, 2006, s. 132-133). Bu kalabalık insan gurubu Suna'ya ilkin iyi gelmiştir. Hoffer (2019, s. 82), hayal kırıklığı yaşamış kişilerin içinde buldukları suçluluk hissinden kurtulabilmek için “hem benliği feda etmeye hazır olmaya hem de kişinin kendi bireysel farklılığını kapalı bir kolektif bütün içinde eritmeye istek” duyduğunu belirtir. Suna, çevresinde kalabalık bir insan guruhu arzusunu yanlış kimselerle karşılayacak ve zarar görecektir. Ayrıca polisin evde yaptığı aramalarda uyuşturucu bulunmuştur. Kısa süre önce tanıştığı bu erkek adına yüklü miktarda kredi çekmeyi de göze alan Suna, hatasını fark ettiğinde intihara kalkışır. Rehabilitasyon olması için kliniğe yatırılan Suna'dan çocuklar da tekrar alınır.

Suna'nın başkalarına hemen güvenen ve bağlanan yapısı, küçük yaşta evlendirilmesinin ardından geldiği Almanya'da izole bir yaşam sürmesi neticesinde insanlarla sağlıklı iletişim kurabilecek yetkinlikte olmadığını gösterir. Şimşek (2023, s. 92), “[...] kendini bilmeyen, ötekinin belirleyeceği stabil olmayan konumlar arasında, oradan oraya savrulur.” ifadesiyle Suna'nın yaşam tecrübesizliğini özetler. Şimşek (2023, s. 30), geçmişteki olaylar sağlıklı bir süreçle çözülmese sonraki davranışlarda benzer korkuların yönetici olacağını ve yanlış ilişkilerin bir kısır döngü halinde yaşanmaya devam edeceğini vurgular. Öyle ki yarı açık psikiyatri kliniğinde tanıştığı Vietnamlı bir gence âşık olan Suna, bu kişiyi de öldürecektir. Bu ikinci cinayetinin ardından ömür boyu hapse ya da en iyi ihtimalle otuz yıl hapse mahkûm edilecek olan Suna'nın bir daha özgürlüğüne kavuşamayacağı, çıksa bile dış dünyaya uyum sağlayabilecek halde olamayacağı kesinleşmiştir. Çocuklarıyla huzurlu bir yaşamı kendi imkânlarıyla kurma mücadelesi Suna'yı ayakta tutan hedef iken benzer hedefler koyup başaramayan kişilerin başarısızlıklarının sebebi değişimin “kolayca gerçekleşmediğinin ve kişinin bilinçaltının çoğu zaman kendi aleyhine çalışabileceğinin kanıtı” (Salecl, 2022, s. 146) olmasıdır. Suna, kaybettiğı zamanı acelece telafi edebilmek için hızlı ve hatalı ilişkilere adım atmıştır. Güven ve maddi kayıp yaşamış olması karar mekanizmasına zarar vermiştir. Suna “uzun süren saflığın olgunlaşmamışlığa dönüşümünü” (DeNicola, 2018, s. 83) yaşamaktadır. Suna, bütün zorluklara rağmen tekrar yaşam düzenini kurma adına mücadeleden vazgeçmemiş, güvendiğı kişilerce vazgeçirilmiştir. Unutulmaması gereken kadının kaybettiğı bir ortamda zarar görenlerin sayısının çok daha fazla olduğudur.

Sonuç

Pusuda Kin, Saliha Scheinhardt'ın gurbette hapse düşmüş bir göçmen kadının gerçek hikâyesinden hareketle oluşturduğu daha önce ise *Yaşamadan Ölen Kadınlar* (Frauen, die sterben, ohne sie gelebt hätten) adıyla yayınladığı eserinin içeriğinde değişiklik yaparak tekrar yayınladığı eseridir. Eserin çıkış hikâyesi *Sahte Cennete Veda* (Abschied vom falschen Paradies, 1989) adıyla Tefik Başer tarafından filme de uyarlanmıştır. Scheinhardt, eserinde kendi yaşamı başta olmak üzere hem Alman hem de Türk toplumunda kadına yaklaşımı göz önüne sermiştir. Bu çalışmada Scheinhardt'ın *Pusuda Kin* adlı eserinde toplumun kısıtlayıcı, önleyici ve şekillendirici tecrit mekânı olan hapisyanenin göçmen bir kadının hayatında ne kadar farklı bir role büründüğü eklektik yöntemle irdelenmiştir.

Eserde kadının toplumdaki yeri evlenmeden önce ve sonra olmak üzere belirgin farklılıklar göstermektedir. Her iki evrenin ortak noktası baba ile başlayıp abi ve koca ile süren erkek hegemonyasıdır. Sonrasında iktidar güçlerinin etkisiyle kadını kapalı bir alanda konumlandırarak en sonunda ise özgürlük sınırlarının daha geniş olduğu Batı toplumunda öğrenim ve dil yetersizliği sebebiyle endişe duyulan bir yaşam alanı içinde mücadeleye terk etmiştir.

Çalışmamızın başlangıcında hapisyanenin tanımına ve özelliklerine yer verilmiştir. Sonrasında yazar hakkında bilgi verilerek eserin analizine geçilmiştir. Bu bölümde aile bireylerinin isteğiyle erken yaşta evlenmeye zorlanan kadının yaşadığı zorluklar karşısında yine aile bireyleri tarafından yalnız bırakılışı görülmektedir. Almanya'da geçen evlilik süresince ana kahraman Suna'nın Almanlar ile iletişime geçebilmesinin sadece hastane ve hapisyane aracılığıyla olması bu mekanlara yüklenen anlamı artırır. Evliliğinde sadece kocasının arzuları ön planda tutulan Suna, kendi kimliğinin farkına hapisyanedeki onu yargılamayan kadın mahkûmlar, görevliler ve psikolog yardımıyla varır. Eserin ana kahramanının çocuklarının babasını öldürmesi (Scheinhardt, 2006, s.108) toplumsal değerleri çiğnemek olarak eleştirilirken bu duruma sebebiyet veren unsurlar (a.g.e., 105-107) görmezden gelinmiştir. Kadın karakterin sevgi yoksunluğuyla aldığı yanlış kararlar ve ço-

cuklarına baba arayışı, anne olmanın ve anne kalmanın zorluğunu göstermektedir. Cüceloğlu'nun "değersizlik" tanımını örnekleyen Suna, Foucault'nun "kapalı heterotopya"sında yeni bir karakter geliştirme mücadelesi verir. Kahramanın sonrasında bu eylemi tekrarlaması adalet mekanizmasındaki sorunlar ile mahkûmiyet sonrasında eksik kalan psikolojik desteğin göstergesi olarak tespit edilmiştir.

Çalışmada, hapishanenin suçluların davranışlarında olumlu bir değişime olanak sunup sunamayacağı Bentham'ın "panoptikon" kuramı çerçevesinde tartışılmıştır. Ana kahramanın yabancı dil öğrenemediği (Scheinhardt, 2006, s. 49), kitap okuduğu (a.g.e., s. 93), kendi rızasıyla karşı cinsle arkadaşlık kurabildiği (a.g.e., s. 52), çalışabildiği (a.g.e., s.79), kendi kazandığı parayla alışveriş yapabildiği (a.g.e., s. 76-77), sosyal çevresini farklı milletlerden insanlarla genişletebildiği (a.g.e., s.47; 49; 85), yalnız kalmaktan korkmayarak kendine güvendiği (a.g.e., s. 55; 74; 86), çocukları ile huzurlu bir yaşamın hayalini kurduğu (a.g.e., s. 46; 96), devlete ve hukuk sistemine güven duyduğu (a.g.e., s. 102-103), güzel, güçlü ve başarılı bir kadına dönüştüğü (a.g.e., s. 77) ilk mekânın hapishane olduğu saptanmıştır.

Sonuç olarak kadının fikrinin önemsenmediği toplumlarda kadının şikâyetçi olduğu noktaların artarak aile ve toplum yapısına daha geniş ölçekte zarar verdiği kanısına varılmıştır. Diğer yandan kadının çocukluktan itibaren ötekileştirilmediği, fikirlerinin sorulduğu, öğrenim imkanıyla kendini geliştirip meslek sahibi olabildiği durumlarda dengeli bir yaşam sergileyebileceği vurgulanmıştır. Kadının özgürleşmesinde aile içi olumlu iletişim-etkileşim ve öğrenim hakkının başat rol oynadıkları tespit edilmiştir. Eserde hapishane, özgür yaşamında aile desteği ve öğrenim görme olanağı bulamayan kadının yaşamında geliştiren, dönüştüren, eğiten, öğreten, iyileştiren, topluma yeniden kazandıran, özgürlükçü, teşvik edici ve eşit tutumuyla ana karakterin hayatında başat rol oynamıştır. Bir diğer ifadeyle yaşamını idame ettirebilmesine yarar sağlayacak yetileri kazanabildiği özgürleştirici, geliştirici alan olarak karşımıza çıkmıştır.

Çalışmada elde edilen sonuçlar arasında sevgi ortamında ve aile bireyleriyle olumlu diyalog içinde ayrıma uğramadan yetişen çocukların başkalarıyla iletişimlerinde de başarılı olabildikleri kanaatine varılmıştır. Bu anlamda çalışmanın pedagoji alanındaki çalışmalara da kaynak oluşturacağı umulmaktadır.

Extended Abstract

In Turkish history, migration to Germany, which constitutes a significant proportion of international migration, has had an impact on all layers of society, especially in rural areas. Germany has been seen as an effective factor in realizing many dreams through job opportunities.

"Pusuda Kin, a reimagining of Saliha Scheinhardt's work, which is also adapted into a film and previously published under the title 'Frauen, die sterben ohne sie gelebt hätten' (The Women Who Would Have Died Without Having Lived), is a work predominantly focusing on female characters shedding light on the lives of women during and after the migration process, representing the second generation of immigrant literature. During this period, the institution of family, fundamentally affected, has had to cope with challenging factors such as separations, longing, and livelihood concerns. Life, divided by language barriers, despite efforts to be sustained with dignity, is complicated by the sense of abandonment felt by those left behind and the distrust towards the unfamiliar, making it difficult to establish and enrich new living spaces.

The work examines the environment where a woman's compliance, lack of objection, approval, and servitude are preferred qualities in marriage. During international migration, men

are compelled to act under the instructions of men, and in an environment where they are solely responsible for the continuity of the lineage and the household order, an attempted criminal act and the subsequent legal process are scrutinized.

The main character Suna, unable to develop language skills either in the workplace or in social life, finds herself unable to express herself in a foreign language or is forced to defend herself in a legal process. At the request of her family, Suna is married to Alişan, who is older than her. Both marriage and living in Germany are important variables for Suna. Alişan works long hours in the factory and Suna is in charge of the family. However, Suna's lack of language skills makes her dependent on her husband. Alişan's concentration on night life due to his perverted desires puts a strain on the family. Afterwards, his similar demands from his wife put Suna in difficulty both physically and mentally. Suna cannot share her problem with the elders of the family at first because of her shame, but later they do not help her. Unable to bear the physical and mental pain, Suna kills her husband and is imprisoned for four years. During this time, being separated from her children and being labelled as a murderer are other issues that wear her down. Non-governmental organisations and the German government recognise that she was dragged into crime and after her acquittal, she establishes a life with her children, albeit with difficulty. At this stage, the equipment he acquired in prison helps him. However, his failure to recognise people will lead him to a similar crime and he will fall into prison again.

Contrary to what is feared, in the prison environment where freedom is taken away, opportunities such as the right to education, the chance to socialize, and the opportunity to work, which are not even provided to Turkish women in their free lives, have been offered.

In addition, it has been emphasized that contrary to the traditional culture where the woman's development comes after the man, the institution that harbors equality has expanded the confined space and transformed it into a nurturing environment. The work illustrates that Germany, initially portrayed as a land of hope and comfort for Turkish women, has transformed into a restrictive space under male hegemony, becoming a source of both physical and psychological discomforts.

In the work prepared using an eclectic approach, which allows for a comprehensive perspective by utilizing different disciplines, theoretical information is provided on various aspects including the definition, historical context, purpose of establishment, effects, scope in different nations, the author's life story, and the migration process. In this part, Michel Foucault's thoughts on the historical process of the prison and Jeremy Bentham's Panopticon project were discussed. The disadvantages of releasing individuals into society after imprisonment without economic and psychological support were demonstrated. The views of important figures such as Cüceloğlu, Shiva, Mies, and Freud on points to consider in women's gender, marriage, and child rearing were utilized. In the analysis section, the contribution of the prison, which provides opportunities traditionally denied to women due to cultural beliefs, is demonstrated through quotations to the individual's development. The work touches upon the qualities that the concept of marriage should entail and provides examples of the factors to consider in raising children and in fostering individual self-development. It was discussed that women's feelings and thoughts should be given importance to eliminate the deficiencies in the positioning of women in social life and to make positive contributions to the future of the country.

Kaynakça

- Adler, A. (2021). *Yaşamın Anlam ve Amacı*, çev. Fadime Erkek. İstanbul: Olimpos.
- Bentham, J. (2016). *Panoptikon Gözün İktidarı*. hzl. Barış Çoban ve Zeynep Özarlan. İstanbul: Su.
- Bişirir, E. (2017). *Hapishane Deneyimi Olan Bireylerin Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Depresyon Belirtileri İle İşlevsellik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi*, İstanbul: Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Braüninger, I. (2015). Aktuelles: Aktuelle Forschung zur Tanz- Bewegungstherapie in der Forensik und im Strafvollzug. Körper – tanz – bewegung. Ernst Reinhardt, GmbH & Co. KG. <https://doi.org/10.2378/ktb2015.art14d>.
- Cüceloğlu, D. (2002). İletişim Donanımları, 'Keşke'siz Bir Yaşam için İletişim, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2012). Özüne Yabancılaşmış İnsanların Oluşturduğu 'Mış Gibi Yaşamlar', İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2013). *Başarıya Götüren Aile*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çoban, D. (2019). Gözün İktidarı Üzerine, Panoptikon, Gözün İktidarı içinde, s.111-138, İstanbul: Su Yayınları.
- Dahle, K. P., Greve, W., Hossler, D., & Bliesener, T. (2020). „Das Gefängnis als Entwicklungsraum“. *Forensische Psychiatrie, Psychologie, Kriminologie*, 14(1), 3-21.
- Demir, G. (2015). *Ceza İnfaz Kurumu Kütüphaneleri Dünyada ve Türkiye'de Durum*, Hiperlink: İstanbul.
- Demir, Ö. ve Tortop, N. (2001). Standartları İşler Kılmak, Cezaevlerinde Doğru Uygulamalar Üzerine El Kitabı, (Orhan Kemal Cengiz Çev.), Burgaz: BG Yayınları.
- Demirbaş, H. B. (2016). *Türkiye'de Yabancı Mahpus Olmak*. İstanbul: İncekara.
- Demirbaş, T. (2019). *Suçun Önlenmesi*. Yaşar Hukuk Dergisi, 1(1), 56-71.
- DeNicola, D. (2018). *Cehaleti Anlamak, Bilmediklerimizin Şaşırtıcı Etkisi*, çev. Semih Süren. İstanbul: Solo Unitas.
- Doğan, A. (2005). İki Kadın Yazarımızdan Almanya İzlenimleri. *Культура народов Причерноморья*.
- Dolgun, U. (2008). Şeffaf Hapishane yahut Gözetim Toplumu. İstanbul: Ötügen.
- Duman, E. (2016). *Türkiye'de Kadın Mahpus Olmak*. İstanbul: İncekara.
- Durukan, Ş. (2015). "Kadının Toplumsal Çıkamazmın Hapishane Boyutu: Karılar Koşusu". *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(34), s. 51-61.
- Dündar, F. (2022). "Bekir Yıldız'ın "Türkler Almanya'da" Adlı Romanının Odaklanma Yöntemi ile Analizi". *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 6(1), s. 83-94.
- Foucault, M. (1992). *Hapishanenin Doğuşu*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay. Ankara: İmge.
- Foucault, M. (2017). *Deliliğin Tarihi*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay. Ankara: İmge.
- Foucault, M. (2018). *Cinselliğin Tarihi*. çev. Hülya Uğur Tanrıöver. İstanbul: Ayrıntı.
- Freud, S. (2022). *Aşkın Psikolojisi*, çev. Gizem Karahasanoğlu. İstanbul: Olimpos.
- Gül, M. F. (2020). "Savaşa Düşen Mahkûma Sarılır Mı? 1. Dünya Savaşı Başlarında Osmanlı Devleti'ni Mahkûmlardan Faydalanma Düşüncesi". *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(3), s. 741-759.
- Gümüüş, İ. (2013). Türkiye'de Alamancı Almanya'da Yabancı Bağlamında Ötekinin Si' nematografi'si'ni'n Halkbi'li'msel Okunması. UTEK 13 - Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi, 17-19 Mayıs, Saraybosna, Bildiriler Kitabı 1, editör Mustafa Arslan, Sarajevo: International Burch University s. 460-464.
- Haldun, İ. (2022). Coğrafya Kaderdir. hzl. Mesud Topal. İstanbul: Destek.
- Hoffer, E. (2019). *Kesin İnançlılar*, çev. Erkil Günür. İstanbul: Olvido Kitap.
- Karabulut, M. A. (2021). Şiddetten Aidiyetsizliğe: Saliha Scheinhardt'ın "Frauen, die sterben, ohne daß sie gelebt hätten" Romanında Köksüzlüğün Derinlikleri, 1. The Different Approaches of Academic Disciplines to the Phenomenon of Migration, 17-31.
- Kıraç, Z. (2017). Türkiye'de Hapishaneler, Hapishaneler, Sivil Toplum ve Üniversitelerin Rolü içinde, İdil Aydınoğlu, Tayfun Koç, ed., s. 5- 18, İstanbul: Şen Matbaası.

- Konrad, N. (2000). „Psychiatrie in Haft, Gefangenschaft und Gefängnis“. In: Helmchen, H., Henn, F., Lauter, H., Sartorius, N. (eds) *Psychiatrie spezieller Lebenssituationen. Psychiatrie der Gegenwart*, Vol. 3. Springer, Berlin, Heidelberg.
- Mitrani, A. ve Sözen, F. (2017). Türkiye’de Kadın Hapishaneleri, Hapishaneler, Sivil Toplum ve Üniversitelerin Rolü içinde. İdil Aydınöğlü, Tayfun Koç, ed. s. 46- 40, İstanbul: Şen Matbaası.
- Nesin, A., ve Scheinhardt, S. (1999). *Mektuplar*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Özalp, E. (2006). AB Gerçeğinin Tanıklığı: Almanya’da Bir Yıl. *TTB Mesleki Sağlık Ve Güvenlik Dergisi*, 7(25), 22-25.
- Özmen-Yaylak, M. (2021). Almanya’da Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Modelleri Üzerine Bir Araştırma. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Paralı, T. E. (2023). Hapis Cezasının ve Hapishanelerin Geçmişten Günümüze Gelişimi. Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Perec, G. (2017). *Mekân Feşmekân*, çev. Ayberk Erkay. İstanbul: Everest.
- Reynaud, A. (1992). Avrupa Konseyi Hapishanelerde İnsan Hakları, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, No: 240, Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.
- Salecl, R. (2002). *Cehalet Tutkusunu, Neyi Neden Bilmek İstemeyiz*, çev. Şafak Tahmaz. İstanbul: Timaş.
- Salğar, H. (2019). “Japon Yazar Abe Kōbō’nun Yolun Sonundaki İşarete Doğru(Ovarışı Miçi no Şirube ni 終わりし道の標へに) Eserinde Memleket Algısı: Mançukuo ve Japonya”. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* (42), s. 73-92.
- Saygılı, A. (2004). Mi kro-ıktı’ darın Bir Fiziği: Hapishane. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s. 177-196.
- Scheinhardt, S. (1987). *Träne für Träne werde ich heimzählen*. Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag GmbH.
- Scheinhardt, S. (2006). *Pusuda Kin*. Belge Yayınları: İstanbul.
- Seneca, (2022). *Yaşamın Kısıtlığı Üzerine ve Mutlu Yaşam Üzerine*, Kapra Yayıncılık: İstanbul.
- Seven, T. ve Özkan, E. (2023). Michel Foucault ve Cezaevlerinde Tek Tip Kıyafet Üzerine. *Eskişehir Barosu Dergisi*, 8(1), 136-149.
- Shiva, V. ve Mies, M. (2018). *Ekofeminizm*, çev. İlkur Urkun Kelso. Muğla: Sinek Sekiz Yayınevi.
- Smaus, G. (2020). Reproduktion der Frauenrolle im Gefängnis. *Gerlinda Smaus: „Ich bin ich “ Beiträge zur feministischen Kriminologie*, 107-127.
- Spierenburg, P. (2010). *Cinayetin Tarihi, Ortaçağdan Günümüze Avrupa’da Bireysel Şiddet*. İstanbul: İletişim.
- Saruç, S. (2013). Kadın Hükümlüler: Cezaevi Yaşantısı ve Tahliye Sonrası Gereksinimler. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Şimşek, D. (2023). *Çocukluğuna İyi Bak*. İstanbul: Nemesis.
- Tekin, S. (2008). “Dr. Polliç Bey’in 1918 Tarihli Raporuna Göre Berlin ve Aydın Vilayeti Hapishanelerine Genel Bir Bakış”. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 24(24), s. 205-222.
- Turan, S. G. (2021). *Gülün Dikeni, Almanya’da Mahpus Olmak*, Ankara: Fa Kitap.
- Uyanık, M. Z. (2017). Batı ve Doğu Kültüründe Hapishane. *Mizanî’l-Hak: İslami İlimler Dergisi*, (4), 87-134.
- Wachsmann, N. (2004). *Hitler’s Prison, Legal Terror in Nazi Germany*, Yale University Press: New Haven and London.
- Wahrig, R.B. (1987). *Wörterbuch der deutschen Sprache*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag.

İnternet Kaynakları

- <https://heimatkunde.boell.de/de/2021/09/30/auf-den-fluegeln-eines-kranichs>, (Erişim Tarihi: 08.01.2024).
- <https://sozluk.gov.tr>, 2023, (Erişim Tarihi: 03.01.2024).
- <https://taz.de/Die-Entschiedene/!442260/>, (Erişim Tarihi: 08.01.2024).
- <https://www.munzinger.de/search/go/document.jsp?id=16000000488>, (Erişim Tarihi: 08.01.2024).